

Successierechten

‘Voorafgaande schenking’ bij gesplitste aankoop : en wat nu met de praktijk ?

Fiscale actualiteit nr. 09, pag. 3-7, 06.03.2014

De fiscus herbevestigt het standpunt dat een gesplitste aankoop, waarbij de vruchtgebruiker een voorafgaande schenking doet aan de blote eigenaar, bij het overlijden van de vruchtgebruiker aanleiding zal geven tot het heffen van successierechten overeenkomstig artikel 9 W.Succ., op de waarde van de volle eigendom. De fiscus aanvaardt echter dat er in twee gevallen toch aan de heffing van successierechten kan worden ontsnapt (zie al Fisc. Act. 2013, 28/14).

De gesplitste aankoop is een veelgebruikte techniek in het kader van successieplanning. De techniek bestaat erin dat de ouders een onroerend goed aankopen in vruchtgebruik en de kinderen in blote eigendom. Zolang de ouders in leven zijn, kunnen zij het onroerend goed kosteloos bewonen of verhuren. Om de blote eigendom te kunnen betalen, krijgen de kinderen (begiftigden) vaak een som geld van hun ouders (schenkers) via een ‘voorafgaande schenking’. Wanneer de ouders later overlijden, gaat het vruchtgebruik over op de kinderen zodat die de volle eigendom verkrijgen van het onroerend goed, vrij van successierechten.

De wettelijke fictiebepaling van artikel 9 W.Succ. verhindert dat echter. De bepaling bevat een (weerlegbaar) vermoeden dat bij dergelijke gesplitste aankoop het onroerend goed zich nog in volle eigendom bevindt in het vermogen van de ouders en dat er dus successierechten moeten worden betaald als die (fictieve) volle eigendom bij overlijden van de ouders overgaat op de kinderen. De fiscus gaat er immers van uit dat de vruchtgebruiker in werkelijkheid de totaalprijs heeft gefinancierd en weigert te geloven dat de blote eigenaar voor de blote eigendom heeft betaald (E. Spruyt, *Acc. & Fisc.* 2008, afl. 7).

Voorafgaande schenking was oké tot 2013

Om dat fictief legaat buiten spel te zetten, zullen de kinderen moeten bewijzen dat er geen sprake is van een ‘bedekte bevoordeling ten behoeve van een derde’ (lees : de kinderen). Zij zullen dus moeten aantonen dat zij de aankoop van de blote eigendom betaald hebben met ‘eigen geld’ (bewijzen dat zij op het ogenblik van de verkrijging over de nodige financiële middelen beschikten, bv. d.m.v. rekeninguittreksels waaruit blijkt dat zij de nodige fondsen hadden) en dat zij dat geld effectief voor de aankoop hebben aangewend.

De fiscus heeft jarenlang aanvaard dat de kinderen hun deel financieren met geld dat afkomstig is van een schenking van de ouders op het moment van de aankoop. Dat mocht dus gezien worden als het aanwenden van eigen geld (Besl. van 13 december 2007, *Rep. RJ*, nr. S9/06-04, EE/98.937, *Fisc. Act.* 2008, 8/11). Een voorafgaande schenking zette de toepassing van de fictiebepaling dus buiten spel.

In de administratieve beslissing van 19 april 2013 herzag de fiscus dat standpunt echter. Een voorafgaande schenking wordt sinds 1 september 2013 niet meer aanvaard als tegenbewijs voor de toepassing van artikel 9 W.Succ. maar bevestigt juist het wettelijk vermoeden van een bedekte bevoordeling in artikel 9 W.Succ. (Besl. 19 april 2013, *Rep. RJ*, S9/06-07, EE/98.937, *Fisc. Act.* 2013, 16/1).

De fiscus heeft dat strenge standpunt vlak daarna echter versoepeld en bijgesteld in een nieuwe beslissing van 18 juli 2013, die de vorige van 19 april 2013 vervangt (Besl. 18 juli 2013, *Rep. RJ*, nr. S9/06-07, EE/98.937, *Fisc. Act.* 2013, 28/14).

Niet meer na nieuw standpunt fiscus

Vooreerst wordt in de nieuwe administratieve beslissing het standpunt van de fiscus uit de vorige beslissing van 19 april 2013 herhaald. Het komt erop neer dat de initiële bedoeling van de wetgever bij de invoering van artikel 9 W.Succ. wordt miskend als men een voorafgaande schenking van de nodige geldmiddelen door de vruchtgebruiker aan de toekomstige blote eigenaar zou aanvaarden als bewijs van betaling met eigen geldmiddelen. De (verkeerdelijk toegepaste) memorie van toelichting van de wet van 11 oktober 1919 (die de huidige art. 9-11 W.Succ. heeft ingevoerd) stelt immers : «dergelijke constructies hebben de strekking te beletten dat de overledene bij zijn leven niet over zijn goederen beschikke ten voordele van personen, wie hij wenst zijn nalatenschap over te maken en zulks vrij

van alle belasting of door betaling van een registratierecht minder dan het erfenisrecht dat normaal opvorderbaar zou wezen. Het in deze gedachtengang begane bedrog wordt meestal gepleegd in de volgende gevallen : Een vader belegt geld, in zijn naam voor het vruchtgebruik en in naam van zijn kind voor de blote eigendom, hetzij in inschrijvingen op naam, hetzij in hypotheaire of andere schuldvorderingen, hetzij in onroerende aankopen. Het geld wordt door de vader verschaft; en bij diens dood wordt het kind volle eigenaar zonder een centiem belasting te betalen».

De fiscus verwijst naar de memorie van toelichting zoals die werd ingediend in het parlement maar die betrekking had op een versie van de wettekst die uiteindelijk niet goedgekeurd werd (wetsontwerp brengende wijzigingen in de wetten op de successie-, registratie- en overschrijvingsrechten, *Parl. St. Kamer* 1918-19, nr. 109, 7). Een voorafgaande schenking is volgens de fiscus eigenlijk een bevestiging van het wettelijke vermoeden van een bedekte bevoordeling in artikel 9 W.Succ. De bevoordeling via een gesplitste aankoop kan dus niet ontkracht worden door een andere bevoordeling. Uit die memorie meent de fiscus nu (sinds 2013) af te kunnen leiden dat hij een voorafgaande schenking niet langer als tegenbewijs kan aanvaarden. Tijdens de vergadering van 13 augustus 1919 kwam de wetgever echter terug op die strenge motivering : «al de leden ... waren het eens om de al te strenge regeling niet aan te nemen». Er werd duidelijk gezegd dat men het uitgangspunt van het ontwerp slechts gedeeltelijk aannam en dat men aan de Kamer een nieuwe tekst ging voorstellen (*Parl. St. Kamer* 1918-19, nr. 315, 5). In de uiteindelijke tekst werd enkel een *bedekte* bevoordeling als misbruik bestempeld (een *openlijke* schenking is dus een geschikt tegenbewijs). Uit het verslag van de vergadering bleek ook dat het vermoeden door de ruimste bewijsmiddelen moet kunnen worden bestreden (zie al *Fisc. Act.* 2013, 19/11).

... tenzij in twee gevallen

Maar daar houdt de fiscus dus geen rekening mee. Toch zwakt de fiscus zijn strenge standpunt wat af. Want vanaf 1 september 2013 wordt een voorafgaande schenking «niettemin» als tegenbewijs voor de toepassing van artikel 9 W.Succ. aanvaard «wanneer de voorafgaande schenking aan de heffing van het registratierecht voor schenkingen werd onderworpen, of wanneer wordt aangetoond dat de begunstigde van de schenking *vrij* over de gelden heeft kunnen beschikken, wat bijvoorbeeld het geval kan zijn als wordt aangetoond dat de schenking door de verkrijger van het vruchtgebruik niet specifiek bestemd was voor de financiering van de aankoop van de blote eigendom in het kader van de gesplitste aankoop» (Besl. van 18 juli 2013).

Met die beslissing wordt het geweer bijgevolg opnieuw van schouder veranderd. Is aan een van die voorwaarden voldaan, dan is een gesplitste aankoop in de toekomst toch nog mogelijk.

Schenkingsrechten op voorafgaande schenking

Er is volgens de fiscus dus geen sprake van een bedekte bevoordeling als de voorafgaande schenking aan de heffing van het registratierecht voor schenkingen is onderworpen.

Maar de administratieve beslissing zegt er niet bij of de voorafgaande schenking onderworpen geweest moet zijn aan de schenkingsrechten voor roerende of onroerende goederen (er wordt immers een roerend goed geschonken om een onroerend goed te kopen). Op basis van het cassatiearrest van 15 november 1990 kan men er evenwel van uit gaan dat het om de schenkingsrechten voor *roerende* goederen gaat, aangezien het Hof in dat arrest beslist heeft dat als een persoon in eigen naam onroerende goederen aankoopt met geld dat hem om niet is gegeven, de aldus gedane schenkingen uitsluitend dat geld en geenszins de onroerende goederen tot voorwerp hebben (Cass. 15 november 1990, *Pas.* 1991, I, 284).

In het Vlaamse Gewest geldt voor schenkingen van roerende goederen in de rechte lijn het vlak tarief van 3 %. Doordat er schenkingsrechten betaald zijn op de schenking, valt het onroerend goed buiten de nalatenschap omdat het tegenbewijs van artikel 9 geleverd is, zodat er geen successierechten betaald hoeven te worden. Dat betekent ook dat men (eventueel) in een lagere tariefcategorie terecht zal komen voor de overige verschuldigde successierechten. Evenmin moeten er successierechten betaald worden op het deel van het vruchtgebruik dat bij overlijden van de ouders overgaat op de kinderen.

De beslissing zegt niets over de verplichte tussenkomst van een Belgische notaris. Dus ook een voorafgaande schenking ten overstaan van een *buitenlandse* notaris, of een schenking via een handgift of bankgift komen in aanmerking, op voorwaarde dat ze vrijwillig ter registratie worden aangeboden zodat de schenkingsrechten opeisbaar worden. Dat is dus een belangrijk verschil met vroeger : vroeger kon elke voorafgaande schenking (ook een niet

geregistreerde) gezien worden als het aanwenden van eigen geld en dus als tegenbewijs voor de toepassing van artikel 9 W.Succ., terwijl vanaf 1 september 2013 alleen een voorafgaande schenking die aan de heffing van het registratierecht voor schenkingen is onderworpen, in aanmerking komt (hoewel de inhoud van de schenking dezelfde blijft).

Een volgende vraag is dan *wanneer* de schenkingsrechten betaald moeten zijn. Is dat vóór het ondertekenen van de 'compromis' m.b.t. de gesplitste aankoop? Of vóór het verlijden van de notariële akte? Of kan men met de registratie van het geschonken geld nog wachten tot na het verlijden van de notariële akte? Tot voor enkele jaren eiste de fiscus dat de voorafgaande schenking al gebeurde voordat de *onderhandse verkoopovereenkomst* werd ondertekend (Besl. 10 juli 2002, *Rep. RJ*, S9/06-03, EE/98.937). Als de schenking van het geld samenviel met de ondertekening van de onderhandse verkoopovereenkomst, werd het vermoeden van artikel 9 W. Succ. niet weerlegd (T. Degryse, *T. Not.* 2008, 129). Maar uiteindelijk heeft de fiscus rekening gehouden met de door dat standpunt veroorzaakte commotie en zijn interpretatie van artikel 9 W. Succ. gewijzigd. In de beslissing van 13 december 2007 werd het standpunt daarom versoepeld en sindsdien aanvaardt de fiscus dat het volstaat dat de voorafgaande schenking gebeurt vóór het verlijden van de *authentieke* akte (Besl. 13 december 2007 vervangt Besl. 10 juli 2002). Het tegenbewijs kan vanaf dan ook geleverd worden door een voorafgaande schenking tussen de onderhandse en de authentieke akte (T. Degryse, *T. Not.* 2008, 130).

Begiftigde heeft vrij over geld kunnen beschikken

Als de voorafgaande schenking van het geld door de ouders aan de kinderen niet wordt geregistreerd, is er nog een uitweg: men zal dan moeten aantonen dat de begiftigde *vrij* over het geschonken geld heeft kunnen beschikken. D.w.z. dat hij ermee kon doen wat hij wou. Dat kan volgens de fiscus bijvoorbeeld het geval zijn als wordt aangetoond dat de schenking door de verkrijger van het vruchtgebruik niet specifiek bestemd was voor de financiering van de aankoop van de blote eigendom in het kader van de gesplitste aankoop. Die tweede voorwaarde betekent een hele ommekeer tegenover de vroegere voorwaarde dat de begiftigde moest aantonen dat hij het geschonken geld *effectief* heeft gebruikt om de aankoopprijs en -kosten te betalen (zodat de fiscus zeker was dat de aankoop niet met een *bedekte* schenking gebeurde was) (Besl. van 13 december 2007).

Door die tweede voorwaarde is het voortaan afgeraden om in de schenkingsakte de last op te nemen het geschonken geld aan te wenden voor de aankoop van de blote eigendom van een onroerend goed. Als zo'n last niet is opgenomen en de schenking niet is geregistreerd, moet de begiftigde toch nog altijd aantonen dat de schenking niet specifiek bedoeld was voor het financieren van het onroerend goed.

Het valt af te wachten of de fiscus bij het overlijden van de schenker (het moment waarop de fiscus moet beslissen om al dan niet art. 9 W.Succ. toe te passen) zal aanvaarden dat de begunstigde van de schenking al dan niet vrij over het geschonken geld heeft kunnen beschikken. Hoe zal de begunstigde dat bewijs van vrije beschikking in de praktijk moeten leveren? Zelfs een loutere *suggestie* in de akte om het geld aan te wenden voor de aankoop van het onroerend goed, zal in de ogen van de fiscus wel niet onder vrije beschikking vallen. Waarschijnlijk is het voorts raadzaam ervoor te zorgen dat het bedrag van de voorafgaande schenking niet overeenstemt met het deel dat de blote eigenaar moet betalen. Het tijdsverloop tussen de schenking en de aankoop van het onroerend goed zal alleszins een primerende factor zijn om aan te tonen dat de geschonken geldsommen niet specifiek voor de betaling van het onroerend goed waren bedoeld.

De fiscus zal geval per geval moeten onderzoeken of aan die tweede voorwaarde is voldaan. Dat komt de rechtszekerheid niet ten goede. De begiftigde van de voorafgaande schenking heeft immers behoefte aan consequent toegepaste richtsnoeren die vooraf voorspellen wat hij in welke situatie kan verwachten. Ongelijke behandelingen van gelijke situaties moeten te allen tijde vermeden worden.

Merk nog op dat door de voorwaarde van vrije beschikking ook de mogelijkheid verdwijnt dat *minderjarige* kinderen een gesplitste aankoop doen. Want zij hebben in het algemeen geen vrij beschikkingsrecht over goederen. De schenkers (de ouders) hebben in dat geval immers het ouderlijk gezag en bepalen wat er met de geschonken goederen zal gebeuren (of bij de aankoop van een onroerend goed de vrederechter).

Concluderend kunnen we stellen dat voor de eventuele toepassing van de fictiebepaling van artikel 9 W.Succ. de eerste voorwaarde, namelijk het registreren van de voorafgaande schenking, een betere waarborg geeft dan het bewijzen van de tweede voorwaarde, met name dat de begiftigde vrij over de geschonken sommen heeft kunnen beschikken (zie al K. Janssens in *Fisc. Act.* 2013, 28/14-15). Het registreren van de voorafgaande schenking heeft

het grote voordeel een afdoend bewijsmiddel te zijn om aan te tonen dat de begunstigde wel degelijk in het bezit is gesteld van de geschonken gelden, alvorens hij de blote eigendom ervan verworven heeft.

Vanaf 1 september 2013

Het nieuwe standpunt van de fiscus is van toepassing op alle rechtshandelingen die zijn gesteld sinds 1 september 2013. Als de gesplitste aankoop in zijn totaliteit plaatsgevonden heeft vóór 1 september 2013, is er alvast geen probleem en kan de voorafgaande schenking sowieso nog als tegenbewijs worden aanvaard voor het buitenspel zetten van de wettelijke fictiebepaling van art. 9 W.Succ.

Dan blijft wel de vraag hoe de fiscus de gesplitste aankoop zal interpreteren als de voorafgaande schenking plaatsvond vóór 1 september 2013 en de aankoop van het onroerend goed na 1 september 2013. Te verwachten valt dat de fiscus de nieuwe administratieve beslissing zal toepassen op die voorafgaande schenking en ze niet zal aanvaarden als tegenbewijs voor de toepassing van art. 9 W.Succ., tenzij de verkrijger van de blote eigendom natuurlijk kan aantonen dat hij zich in één van de twee uitzonderingsgevallen bevindt.

Deze jarenlange onbetwiste en aanvaarde techniek in de successieplanning komt duidelijk op de helling te staan. De fiscus verandert nog maar eens zijn standpunt. De gesplitste aankoop wordt sinds 1 september 2013 immers vergeleken met een fictielegaat, dat louter opgezet wordt om de successierechten te ontwijken (tenzij men zich in één van de boven besproken twee gevallen bevindt) (Mond. Vr. nr. 17388, 17537, 17553, 17623, 17729, 17753 en 17761 van 15 mei 2013, Kamercommissie Financiën, Criv 53 Com 746, 25, *Fisc. Act.* 2013, 19/11).

Sarah van Bree
assistent Universiteit Gent, faculteit Economie en Bedrijfskunde

mnma12533341

Nieuwsbrieven en tijdschriften

Tijdschrift Fiscale Actualiteit

- Fiscale Actualiteit nr. 2014/09
- Fiscale actualiteit nr. 28, pag. 14-15, 25.07.2013
- Fiscale actualiteit nr. 19, pag. 11-12, 23.05.2013
- Fiscale actualiteit nr. 16, pag. 1-2, 25.04.2013
- Fiscale Actualiteit nr. 08, pag. 11-15, 28.02.2008

Nieuwsbrieven en tijdschriften - Fiscale Actualiteit

Successierechten - 'Voorafgaande schenking' bij gesplitste aankoop : en wat nu met de praktijk ?